

Malmö den 16 juni 2023

Avfall Sveriges inspel till regeringens Klimathandlingsplan

Avfall Sverige är kommunernas branschorganisation inom avfallshantering i enlighet med hela avfallshierarkin. Våra medlemmar är kommuner, kommunalförbund, kommunala bolag och kommunala regionbolag som arbetar med avfallshierarkins samtliga fem trappsteg – förebyggande, återbruk, materialåtervinning, energiåtervinning och deponi. Medlemmarnas kunder utgörs av Sveriges alla invånare och en stor del av näringslivet. Genom medlemmarna representerar Avfall Sverige hela Sveriges befolkning. I Avfall Sverige ingår, som associerade medlemmar, även cirka 150 privata företag inom tillverkning, konsulttjänster och entreprenörer inom avfallshantering.

Avfall Sveriges medlemmar har samhällets uppdrag att miljösäkert, hållbart och långsiktigt ta hand om avfall i landets alla kommuner och att verka för hela avfallshierarkin dvs. att förebygga att avfall uppstår, att mer återanvänds och att det avfall som uppstår återvinns och tas om hand på bästa sätt. Avfall Sveriges vision är "Det finns inget avfall" och det långsiktiga målet är att Sverige klättrar mätbart högre upp i avfallshierarkin och att tillväxt inte resulterar i mer avfall. Avfall Sverige anser att en god och behovsanpassad avfallshanteringen är en väsentlig del av samhällets infrastruktur och bidrar till att nå beslutade miljö- och klimatmål.

Kommuner och regioner är nyckelaktörer för att lyckas med omställningen till ett hållbart samhälle. De har stora möjligheter till ett offensivt klimat- och hållbarhetsarbete i egna verksamheter och i samspelet med invånare, näringsliv och civilsamhälle.

Avfall Sverige lyfter nedan fyra punkter till framtagandet av Klimathandlingsplanen som vi bedömer som särskilt viktiga ut ett globalt, nationellt, regionalt och lokalt perspektiv.

1. Bidra till att förbättra den globala avfallshanteringen

Avfallshanteringen är undermålig i stora delar av världen. FN menar att världens soptippar kommer att stå för 10 procent av de av människan skapade klimatutsläppen till år 2025 om vi fortsätter med business as usual. Avfall Sverige har sedan 2020 utvecklat samarbetet med FN och är i dag ett rådgivande organ till UNDP och dess 180 kontor runt om i världen i hur man kan utveckla en hållbar och klimatteffektiv avfallshantering, med fokus på kommunalt avfall. Avfall Sverige vill därför lyfta frågan om att Sverige behöver bidra till att stärka kompetensen om en hållbar avfallshantering globalt.

Avfall Sverige arbetar tillsammans med UNDP för att inrätta ett globalt kompetenscenter inom avfallshantering med placering i Sverige, som ska kunna bidra till att stärka kompetensen lokalt och därmed bidra till minskade klimatutsläpp i länder i utveckling. För att kunna vidareutveckla detta arbete krävs stöd och erfarenhetsöverföring från svenska kommuner och företag med stabila finansieringsformer från den nationella nivån.

2. Minska mängden plast i avfallet

När det gäller minskad klimatpåverkan och bidrag till klimatomställning utifrån ett avfallsperspektiv är en minskning av mängden plast som går till energiåtervinning genom förbränning en av de enskilt viktigaste åtgärderna. Det krävs dock att samhället tar sitt ansvar och kraftigt minskar mängden plast i avfallet. Det kräver insatser i hela värdekedjan, från hållbar design och produktion till bättre sortering vid källan.

Det finns generellt en stor potential att ersätta plast med andra material. Eftersom plast är ett material som fyller många nyttiga funktioner måste det finnas tydliga ekodesignkrav så att de plastprodukter som sätts på marknaden kan återanvändas samt i andra hand materialåtervinnas på ett bättre sätt än idag. Detta gäller i lika hög grad plast som används för verksamhetsändamål som för konsumentprodukter. För att åstadkomma en minskning av förbränning av plast krävs

- Minskade mängder plast genom styrmedel som förbjuder vissa engångsprodukter, krav på att ersätta plast med hållbara material där det går eller helt ta bort plasten när den är onödig, som plasten runt tidningar eller cigarettpaket.
- Minimera antalet plaster. Idag finns hundratals olika plaster. Dessa skulle kunna minskas ner till ett väsentligt lägre antal vilket medför att möjligheterna att materialåtervinna utan s.k. down cycling, ökar avsevärt.
- Gör det lättare att återvinna. För att det ska bli lättare att sortera behövs såväl tydlig information om vilket material en förpackning är gjord av, som krav på utsortering. Ett nytt skyltsystem har börjat användas av kommuner men också av förpackningsföretag och -industri. Från 2027 kommer alla hushåll ha tillgång till fastighetsnära insamling vilket kommer att bidra till bättre utsortering. Men för att nå såväl insamlings- som återvinningsmål måste kraven på utsortering stärkas även vad gäller verksamheter, i synnerhet inom bygg- och anläggningsbranschen som står för c:a en tredjedel av allt avfall som uppkommer i Sverige.
- Förbjud farliga ämnen i plast. Idag finns tusentals farliga ämnen i plaster t.ex. PFAS. Utan farliga ämnen kan mer plast materialåtervinnas och bli nya produkter.
- Kvotplikt dvs. krav på att nya plastprodukter ska tillverkas av återvunnen plast. Av den plast som tillverkas är 99 % fossil, mycket på grund av att jungfrulig plast är billigare än återvunnen. Det behövs därför styrmedel och att krav ställs på plastindustrin att använda återvunnen råvara för att göra ny plast.

3. Styrmedel för fossilfri energiåtervinning

Avfall Sverige företräder genom sina medlemmar 37 svenska energiåtervinningsanläggningar. Av dessa återfinns 3-4 stycken varje år på listan över de 10 företag som står för de största punktutsläppen av klimatgaser i hela landet.

Avfall Sveriges medlemmar har ambitionen att halvera fossila utsläpp från energiåtervinning till 2030 och nå en nivå nära noll utsläpp 2045. Avfall Sverige har skrivit under uppvärmningsbranschens färdplan för fossilfrihet inom Fossilfritt Sverige och publicerat en handbok för hur kommuner, fastighetsägare och energiåtervinnare kan minska mängderna plastavfall som går till energiåtervinning. Avfall Sverige medlemmar hoppas i framtiden kunna bidra, inte bara till att Sverige blir koldioxidneutralt, utan också med negativa utsläpp. För detta krävs dock stora investeringar i CCUS-teknik och maskinell förbehandling av avfall, vilket i sin tur kräver stora insatser och framtidstro från Avfall Sveriges medlemmar. Kraftigt ökade styrmedelskostnader försvårar investeringar som behöver göras. Det gäller också investeringar som skulle kunna göras för att öka elproduktionen från energiåtervinning.

För att nå ända fram finns det därför behov av att regeringen vidtar åtgärder som bidrar till en fossilfri energiåtervinning och en hållbar avfallshantering. Framför allt måste andelen avfall med fossilt innehåll som går till förbränning minska (se ovan angående plast). Åtgärder för att bidra till detta måste ske högre upp i värdekedjan, i avfallsledet är det för sent. Sådana åtgärder behöver också tas fram i samråd med branschens aktörer och spänna över såväl miljö, energi som skattefrågor och andra ekonomiska styrmedel. Eftersom det även fortsatt kommer att finnas behov av att destruera äldre plastmaterial innehållande miljö- och hälsofarliga ämnen som fortfarande finns kvar i systemet behöver viss plast gå till förbränning.

För att nå en fossilfri energiåtervinning krävs därför

- Styrmedel som ger incitament för ökad återvinning samt användning av biogena råvaror och som leder till att producenter och importörer av fossil plast får ta en större del av samhällskostnaden kopplad till fossila utsläpp.
- Utveckla stödet för CCUS så att stöd även utgår till avfallsförbränning. Infångning, avskiljning, användning och lagring av koldioxid från förbränning av avfall är en viktig kompletterande åtgärd för att göra de kraftiga utsläppsminskningar som behöver göras för att Sverige ska nå målet om noll nettoutsläpp av växthusgaser 2045.
- Utred möjlig ekonomisk kompensation till svenska energiåtervinningsanläggningar till dess att alla avfallsförbränningsanläggningar inom EU är del i utsläppshandeln.
- Carbon Contracts for Difference (CCfD) – Avsätt medel för att skapa ett nationellt finansiellt instrument för att överkomma hinder som kopplar till osäkerhet avseende koldioxidpriset samt för att underlätta uppskalning och

marknadsintroduktion av ny teknik. Enbart stöd på EU-nivå innebär risk att alla medel går till andra industrier.

- Att som komplement till den återkommande dialogen med produktionsägare och branschaktörer även samråda med energiåtervinningsbranschens aktörer för att ta fram åtgärder för att stödja svensk energiåtervinning.

4. Minskade metanutsläpp

Under de senaste åren har metanutsläpp fått ett allt större fokus i klimatdebatten. EU-kommissionen antog en metanstrategi under 2020 och under COP26 lanserades the Global Methane Pledge som innebär ett frivilligt åtagande att gemensamt minska metanutsläppen med 30 procent till 2030 jämfört med 2020. Regeringen presenterade nyligen en metanhandlingsplan med en kartläggning av Sveriges metanutsläpp, scenarier, samt beslutade styrmedel och åtgärder.

De största källorna till metanutsläpp kommer från jordbruk och energisektorn därefter kommer avfallssektorn. Sett till övriga Europa ligger Sverige generellt sett långt fram i arbetet med avfallssektorns metanutsläpp. Detta beror bland annat på den omfattande reglering som finns kopplad till förbud mot deponering av organiskt avfall samt att stora satsningar på biogasproduktion skett under senare år. För att ligga i linje med Global Methane Pledge och det uppsatta målet om en utsläppsminskning krävs dock fortsatta krafttag, inte minst för att få en helhetsbild av utsläppen. Avfall Sverige arbetar därför med att ta fram förslag till åtgärder för att identifiera och minska metanutsläpp inom den svenska avfallsbehandlingen.

En av de viktigaste åtgärderna är att råda bot på bristen på data och fokus i närtid bör ligga på att utveckla metoder och system för att få grepp om utsläppen från såväl kända källor som från källor som i nuläget inte inkluderas i den nationella rapporteringen. Befintliga fungerande system som biogasens egenkontrollsystem, EgMet, bör användas som en förebild och språngbräda för utökad datainsamling.

Avfallets roll i klimatomställningen

Vår globala produktion och konsumtion är avgörande för hur väl vi ska lyckas med klimatomställningen. Den globala mängden avfall är en spegelbild av denna produktion och konsumtion. Avfall Sverige hoppas därför att Sveriges klimathandlingsplan kommer att sätta fokus på avfallets roll i klimatomställningen. Avfall Sverige anser att kraftfulla åtgärder för att

- förebygga uppkomsten av avfall,
- återanvända och reparera produkter,
- materialåtervinna avfall i så hög utsträckning som möjligt och,
- i de fall samhället behöver avgiftas genom energiåtervinning eller deponi, detta ska kunna ske utan utsläpp av klimatgaser såsom CO₂ och metan kommer att ha en betydande roll för klimatomställningen.

Tony Clark, vd,
Avfall Sverige